

Loont het om meer te werken?

Lessen uit een gerandomiseerd experiment naar het verminderen van mispercepties over de marginale belastingdruk.

Robert Dur[#], Job Harms[§], Arjan Non[#]

Met medewerking van:

- Remco Mocking (ministerie van Financiën)
- Julia Peeters (ministerie van Financiën)
- Hans Beens (ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid)
- Lisa Smit (ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid)
- Marc van der Steeg (ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap)
- Koen van der Waluw (ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport)

September 2025

[#] Erasmus Universiteit Rotterdam, Erasmus School of Economics

[§] Ministerie van Financiën, Directoraat Generaal Fiscale Zaken

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Achtergrond	3
Complexiteit belasting- en toeslagenstelsel	3
Mispercepties van marginale druk	4
Arbeidsmarktkrapte en fiscale prikkels	5
Hypothesen	5
Methodologie	6
Resultaten	9
Conclusies	13

Samenvatting

- Door de veelheid aan complexe en inkomensafhankelijke onderdelen in ons belasting- en toeslagenstelsel is het lastig voor mensen om hun marginale druk goed in te schatten.
- Deze mispercepties leiden mogelijk tot suboptimaal arbeidsaanbod, waarbij mensen die hun marginale druk overschatten minder werken dan ze eigenlijk zouden willen, en vice versa.
- Gezien de krappe arbeidsmarkt is het belangrijk om beter te begrijpen hoe marginale druk mispercepties verminderd kunnen worden en wat dit voor arbeidsaanbodeffecten heeft.
- In dit onderzoek van de Erasmus Universiteit Rotterdam en het ministerie van Financiën zijn met een surveyexperiment drie interventies getest om mispercepties van de marginale druk te verkleinen: (i) informatie over de gemiddelde marginale druk voor lage, midden en hoge inkomensgroepen (ii) een uitnodiging voor de Nibud werkurenberekenaar, waarbij mensen diverse vragen doorlopen en vervolgens een nauwkeurige inschatting krijgen van hun marginale druk, (iii) de combinatie van deze twee interventies. In dit korte rapport worden de uitkomsten beschreven.
- De belangrijkste bevindingen zijn als volgt: mensen met lagere inkomens overschatten hun marginale druk met gemiddeld 28 procentpunten, terwijl midden en hogere inkomens hun marginale druk onderschatten met gemiddeld 3 en 4 procentpunten; de interventies leiden bij mensen die aanvankelijk hun marginale druk overschatten tot een reductie van deze overschatting van gemiddeld 4 - 7 procentpunten en tot een toename van het arbeidsaanbod van circa 1,5 uur per week.
- Dit experiment wijst erop dat overheid, werkgevers en andere partijen het arbeidsaanbod kunnen verhogen door mensen die hun marginale druk overschatten - vooral lagere inkomens - informatie te geven over de feitelijke marginale druk.

Achtergrond

Complexiteit belasting- en toeslagenstelsel

Het Nederlandse belasting- en toeslagenstelsel is complex, met vele inkomensafhankelijke regelingen, aftrekposten, heffingskortingen, etc^{2,3}. Dit stelsel doet een beroep zowel op de kennis van mensen (bijvoorbeeld weten dat er een arbeidskorting bestaat, en begrijpen hoe deze werkt) als op hun vermogen om benodigde acties te nemen (bijvoorbeeld een toeslag aanvragen of het doorgeven van een inkomenswijziging). Gegeven deze complexiteit bestaat er een sterke wens tot vereenvoudiging van het stelsel, maar tegelijk wordt de complexiteit in de hand gewerkt door o.a. de wensen tot (i) gerichte inkomensondersteuning en (ii) fiscale stimulering van arbeidsaanbod. Het stimuleren van arbeidsaanbod met fiscale prikkels is gestoeld op de (impliciete) aannames dat mensen deze fiscale prikkels en het overkoepelende belastingstelsel kennen, begrijpen en op hun netvlies hebben wanneer zij arbeidskeuzes maken. Echter, vanuit gedragseconomisch perspectief kunnen deze aannames in twijfel worden getrokken: mensen hebben lang niet altijd alle relevante

² Ministerie van Financiën. (2024). Belastingen in maatschappelijk perspectief: Bouwstenen voor een beter belastingstelsel. Den Haag: Rijksoverheid.

³ Ministerie van Financiën. (2023). Ambtelijk rapport: Aanpak fiscale regelingen. Den Haag: Rijksoverheid.

informatie tot hun beschikking, zijn lang niet altijd in staat om deze informatie te doorgronden, en hebben de resulterende inzichten ook lang niet altijd “top of mind” bij beslissingen.

Mispercepties van marginale druk

Door de complexe inkomensafhankelijkheden in ons belasting- en toeslagenstelsel kan het voor mensen lastig zijn om te weten hoeveel ze er netto op vooruitgaan als hun bruto-inkomen stijgt, d.w.z. om een accurate inschatting te maken van hun marginale druk.⁴ Dit hangt samen met het feit dat er een grote spreiding is in de marginale druk, ook binnen inkomenscategorieën. Twee mensen met een vergelijkbaar inkomen kunnen een sterk verschillende marginale druk hebben, bijvoorbeeld door een andere gezinssamenstelling of woonsituatie. Het is dus niet makkelijk voor mensen om hun marginale druk in te schatten. Zo blijkt uit een recente evaluatie van de heffingskortingen, en uit vergelijkbaar onderzoek in Duitsland, dat lagere inkomensgroepen hun marginale druk vaak overschatten, en dat hogere inkomensgroepen deze vaak onderschatten^{5,6}.

Er zijn diverse mogelijke oorzaken voor deze mispercepties:

- *Media bias*: er komen geregeld verhalen in de media over specifieke personen met een hoge marginale druk, en er is minder aandacht voor mensen met lagere marginale druk. Hierdoor kan een vertekend beeld ontstaan bij mensen over de marginale druk, zowel in algemene zin als t.a.v. hun eigen situatie,
- *Focus op gemiddelde druk*: het is over het algemeen makkelijker voor mensen om te zien hoeveel ze bij hun huidige inkomen aan belasting en toeslag betalen en ontvangen, dan om te weten hoeveel ze *zouden* betalen en ontvangen bij een iets hoger inkomen,
- *Focus op schijven*: mensen zouden ten onrechte kunnen denken dat bij een inkomensstijging al hun inkomen in de hogere schijf wordt belast, en niet enkel het gedeelte boven de schijfgrens.
- *Minder aandacht voor kortingen*: mensen zien mogelijk de rol van (inkomensafhankelijke) heffingskortingen over het hoofd, en veronderstellen daardoor ten onrechte dat hun marginale druk gelijk staat aan het belastingtarief in de betreffende schijf.
- *Afbouwpaden toeslagen*: mogelijk schatten mensen verkeerd in hoe snel toeslagen afbouwen bij een inkomensstijging, of ze negeren de afbouw zelfs volledig.
- *Gemeentelijke toeslagen*: er zijn diverse gemeentelijke inkomensafhankelijke toeslagen die ook een rol kunnen spelen in de marginale druk, en deze verschillen ook nog eens tussen gemeenten.

De overheid biedt op een aantal manieren ondersteuning aan mensen om meer inzicht te verkrijgen in hun marginale druk. Er wordt op de websites van de Belastingdienst bijvoorbeeld

⁴ In dit document bedoelen we met marginale druk het belastingtarief en afbouw in toeslagen over een extra verdiende euro arbeidsinkomen. In de academische literatuur wordt dit ook wel effectieve marginale druk genoemd, om duidelijk te maken dat het niet slechts gaat over het belastingtarief dat van toepassing is als het belastbaar inkomen uit arbeid met 1 euro stijgt (statutair tarief), maar dat ook de effecten van belastingkortingen en toeslagen zijn meegenomen in de tariefbepaling.

⁵ Centerdata. (2024). Evaluatie heffingskortingen en tariefstructuur.

⁶ Blaufus, K., Bob, J., Hundsdoerfer, J., Sielaff, C., Kiesewetter, D., & Weimann, J. (2015). Perception of income tax rates: evidence from Germany. *European Journal of Law and Economics*, 40, 457-478.

informatie verstrekt over de werking van diverse heffingskortingen en toeslagen. Deze informatie biedt echter geen overkoepelend beeld van de effecten van inkomensveranderingen op het besteedbaar inkomen. Ook zijn er diverse online tools, zoals de werkurenberekenaar van het Nibud waarmee mensen door het invullen van diverse gegevens een beeld kunnen krijgen van hun marginale druk. Deze tools vergen echter wel dat mensen hiermee bekend zijn en de moeite en tijd nemen om deze te gebruiken.

Arbeidsmarktkrapte en fiscale prikkels

Mispercepties van de marginale druk zijn niet alleen problematisch vanuit de wens tot een begrijpelijk belasting- en toeslagenstelsel, maar zouden daarnaast ook ongewenste effecten op het arbeidsaanbod kunnen hebben. De gedachte hierbij is dat de arbeidsaanbodeffecten van belastingen en toeslagen niet enkel worden bepaald door de daadwerkelijke marginale druk, maar ook – of misschien zelfs vooral – door hoe mensen deze percipiëren. Dit sluit aan op diverse buitenlandse studies waaruit naar voren komt dat de arbeidseffecten van fiscale prikkels gedempt of zelfs averechts kunnen zijn wanneer deze prikkels complex zijn en/of onderdeel zijn van een complex fiscaal stelsel⁷. Dit doet vermoeden dat overschatting van de marginale druk een rem vormt op het arbeidsaanbod, vooral bij groepen die over het algemeen juist een lagere marginale druk hebben, zoals parttimers en mensen met lagere inkomens. Tegelijkertijd zou onderschatting van de marginale druk, o.a. bij hogere inkomens, ertoe zou kunnen leiden dat mensen meer werken dan zij eigenlijk zouden willen.

De mogelijke remming van het arbeidsaanbod door overschatting van de marginale druk is bijzonder relevant met het oog op de krappe arbeidsmarkt en de gangbaarheid van parttime werken^{8,9}. Dit roept de vraag op hoe mispercepties van de marginale druk effectief kunnen worden bijgesteld, en in hoeverre dit vervolgens arbeidsaanbodeffecten sorteert.

Hypothesen

Op basis hiervan formuleren wij de volgende hypothesen:

- Mensen met lagere (hogere) inkomens overschatten (onderschatten) hun marginale druk.
- Wanneer mensen feedback ontvangen over hun daadwerkelijke marginale druk wordt hun misperceptie kleiner.
- Wanneer de overschatting (onderschatting) van de marginale druk wordt verkleind, leidt dit ertoe dat mensen meer (minder) uren betaald werken.

⁷ Zie o.a. de volgende studies:

- Abeler, J., & Jäger, S. (2015). Complex tax incentives. *AEJ: Economic Policy*, 7(3), 1-28.
- Feldman, N. E., Katuščák, P., & Kawano, L. (2016). Taxpayer confusion: Evidence from the child tax credit. *American Economic Review*, 106(3), 807-835.
- Kostøl, A. R., & Myhre, A. S. (2021). Labor supply responses to learning the tax and benefit schedule. *American Economic Review*, 111(11), 3733-3766.

⁸ Centraal Planbureau. (2025). *CEP 2025 – Verantwoording*. Den Haag: CPB.

⁹ Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid & Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2020). *IBO Deeltijdwerk; De(el)tijd zal het leren: Van analyse naar beleid over deeltijd*. Den Haag: Rijksoverheid.

Methodologie

Om deze hypothesen te toetsen is in de periode augustus – oktober 2024 een surveyexperiment gedaan via het LISS-panel. Gegeven de focus op arbeidsaanbod werden mensen boven de 67 jaar uitgezonderd, evenals mensen die arbeidsongeschikt zijn. In de eerste ronde hebben 3.274 respondenten de survey volledig ingevuld. Hiervan waren er vervolgens 2.538 respondenten die ook hebben deelgenomen aan de tweede ronde en waarvoor voldoende gegevens beschikbaar waren voor de effectschattingen. De analyses zijn gedaan op deze groep.

- *Ronde 1 (augustus 2024)*: hierbij werd deelnemers gevraagd naar hun perceptie van de marginale druk, hun arbeidsuren en hun voorkeuren ten aanzien van arbeidsaanbod. Vervolgens werden de deelnemers willekeurig toegewezen aan de controlegroep of één van de drie interventies.
- *Ronde 2 (oktober 2024)*: twee maanden later werden deelnemers opnieuw gevraagd naar hun inschatting van hun marginale druk, hun arbeidsuren en naar hun voorkeuren ten aanzien van arbeidsaanbod.

In het experiment werden drie interventies getest:

- *Info*: deelnemers in deze groep ontvingen algemene informatie over wat de marginale druk is voor de meeste mensen in drie inkomensgroepen: lage, midden- en hoge inkomensgroepen¹⁰. De rationale voor deze aanpak is dat mensen hiermee makkelijk en snel hun eventuele marginale druk misperceptie kunnen bijstellen. Zie tekstvak 1.
- *Nibud*: hierbij worden deelnemers geattendeerd op de online Nibud werkurenberekenaar tool en aangemoedigd om deze te gebruiken. Deze tool laat zien wat het in iemands specifieke situatie oplevert om meer te gaan werken. Deze interventie vergt meer tijd en moeite, het duurt circa 10-20 minuten om de tool te doorlopen en mensen moeten hierbij mogelijk ook bepaalde informatie opzoeken, bijvoorbeeld hun salarisstrookje en hoeveel toeslagen ze ontvangen. Tegelijkertijd geeft de tool wel een gepersonaliseerde schatting van de marginale druk met hogere informatiewaarde dan de algemene interventie (zie tekstvak 2).
- *Combi*: een gecombineerde behandeling waarin deelnemers eerst algemene informatie ontvangen over de marginale druk (net zoals deelnemers in interventiegroep 1) en vervolgens ook een uitnodiging om de Nibud tool te gebruiken (net zoals deelnemers in interventiegroep 2). Hiermee kan worden getest of de gecombineerde aanpak effectiever of minder effectief is dan afzonderlijke interventies. Zo zou de algemene informatie mensen meer (of juist minder) nieuwsgierig maakt naar hun persoonlijke marginale druk en de uitkomst van de tool.
- *Controlegroep*: de controlegroep kreeg geen informatie over de marginale druk voor hun inkomensgroep en ook geen uitnodiging voor het gebruik van de Nibud werkurenberekenaar. Wel werd hen in beide ronden gevraagd naar hun marginale druk inschatting en arbeidsuren.

¹⁰ Deze cijfers zijn gebaseerd op een grafiek van de marginale druk per inkomensgroep, zie p.3 van <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-36418-146.pdf>

Tekstvak 1: vormgeving algemene interventie

Hoeveel gaan mensen erop vooruit als hun bruto-inkomen stijgt? Dat hangt ervan af hoeveel belasting ze moeten betalen en hoeveel toeslag ze kunnen ontvangen

Stel, iemand gaat meer werken en zijn/haar bruto maandinkomen stijgt met **€100**. Hoeveel gaat hij/zij er maandelijks op vooruit?

Recente cijfers van de Nederlandse overheid geven de volgende effecten per inkomensgroep:

- Laten we eerst kijken naar mensen met bruto maandinkomens tot €2.000
Bijna al deze mensen gaan er met €100 extra bruto maandinkomen **€80 - €90** op vooruit.
- Laten we dan kijken naar mensen met bruto maandinkomens van €2.000 - €3.000:
Bijna al deze mensen gaan er met €100 extra bruto maandinkomen **€45 - €80** op vooruit.
- Laten we ten slotte kijken naar mensen met bruto maandinkomens van meer dan €3.000:
Bijna al deze mensen gaan er met €100 extra bruto maandinkomen **€35 - €45** op vooruit.

** Met 'bijna al deze mensen' bedoelen we circa 90% van de mensen in deze groep.*

***Schattingen hebben betrekking op het afgelopen jaar (2023)*

Tekstvak 2: vormgeving Nibud interventie

Via de NIBUD website kunt u gratis en gemakkelijk een beeld krijgen hoeveel het oplevert als u meer of minder gaat werken en verdienen.

Bent u benieuwd?

Ga naar de werkurenberekenaar van het NIBUD: <https://werkurenberekenaar.nibud.nl/introductie>

Tabel 1 geeft een overzicht van eigenschappen van de respondenten in deze vier groepen die aan beide ronden hebben deelgenomen en waarop de effectschattingen zijn gemaakt. De groepen verschillen niet significant van elkaar, dit wijst erop dat de aselechte toewijzing van de interventies succesvol is geweest en de uitval tussen de twee ronden niet beïnvloedt is door interventies.

Tabel 1: eigenschappen respondenten in eerste ronde, per groep

	Controle N=638	Nibud N=661	Info N=599	Combi N=640
Vrouw (1=ja)	0,53	0,54	0,55	0,54
Leeftijd (jaar)	44,72	44,44	43,8	43,92
Partner (1=ja)	0,71	0,69	0,71	0,73
Hogere opleiding (1=ja)	0,46	0,49	0,51	0,49
Betaalde baan (1=ja)	0,9	0,88	0,88	0,88
Studeert (1=ja)	0,13	0,12	0,11	0,14
Gewerkte uren	28,62	28,44	27,88	27,24
Bruto maandinkomen €	3.354	3.280	3.319	3.316
Marginale druk, daadwerkelijk (%)	43,27	43,10	42,53	41,78
Marginale druk, perceptie (%)	46,67	46,71	48,17	48,70

De belangrijkste variabelen in het onderzoek zijn:

Marginale druk misperceptie

- De gepercipieerde marginale druk is gemeten door mensen te vragen hoeveel zij er het afgelopen jaar maandelijks op vooruit zouden zijn gegaan met €100 extra bruto maandinkomen¹¹.
- De daadwerkelijke marginale druk is berekend op basis van gegevens over het inkomen en de huishoudsituatie vanuit het LISS-panel. Hierbij is geen rekening gehouden met eventuele (i) gemeentelijke regelingen, (ii) kinderopvangkosten die voortvloeien uit extra afgenomen uren, (iii) andere inkomensafhankelijke regelingen (zoals studiefinanciering), (iv) alimentatie en/of overige werk-gerelateerde kosten (zoals vervoer).
- Vervolgens is het verschil tussen bovenstaande variabelen berekend, dit geeft aan in welke mate mensen hun marginale druk onderschatten of overschatten.
- De marginale druk perceptie is uitgevraagd zowel in de eerste als twee ronde, zodat voor beide ronden de accuratesse van hun perceptie kan worden berekend. Bijvoorbeeld, als iemand in de eerste ronde de marginale druk overschatte met 20 procentpunten, en in de tweede ronde met 15 procentpunten is de absolute misperceptie met 5 procentpunten afgenomen. En wanneer iemand ging van een overschatting van 20 procentpunten in de eerste ronde naar een onderschatting van 10 procentpunten in de tweede ronde is de absolute misperceptie met 10 procentpunten afgenomen. De variabele verandering in absolute misperceptie geeft dus weer hoeveel dichter de schatting van de marginale druk bij de daadwerkelijke marginale druk is komen te liggen.

Arbeidsaanbod

- Hierbij is de belangrijkste vraag hoeveel uren betaald werk per week mensen momenteel doen. Mensen die niet een vast aantal uur per week werken is gevraagd om een schatting te maken van het gemiddelde.
- Deze vraag is gesteld in beide ronden zodat nauwkeurig kan worden geschat of de interventies hierin een verandering teweegbrengen. In ronde 1 zijn mensen ook gevraagd in hoeverre zij hun arbeidsaanbod zouden kunnen aanpassen, rekening houdend met factoren zoals gezondheid, steun van partner, zorg voor kinderen en kleinkinderen, mantelzorgtaken en studie¹².

¹¹Ook is mensen gevraagd hoeveel zij er het lopende jaar op vooruit denken te gaan met €100 extra bruto maandinkomen. Gegeven dat de marginale druk in het geval van een lopend jaar afhangt van het inkomen in de rest van het jaar is voor de analyses gebruik gemaakt van de schatting over het afgelopen jaar.

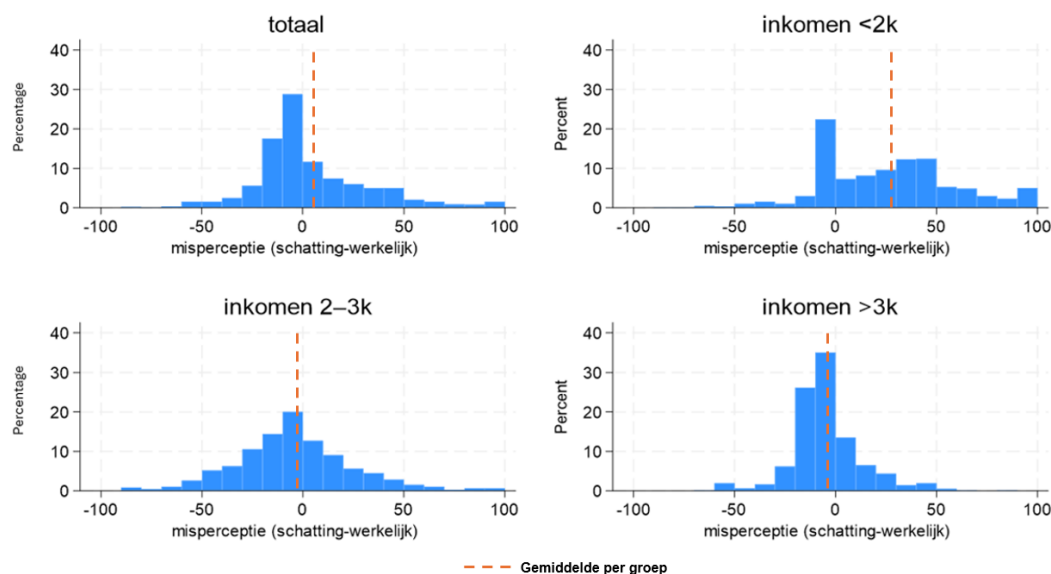
¹² In de eerste ronde werd respondenten gevraagd in hoeverre zij het eens zijn met de stellingen: (i) mijn gezondheid is goed genoeg om meer uren te werken, (ii) de zorg voor mijn kinderen/kleinkinderen is goed te regelen wanneer ik meer uren zou willen werken, (iii) de mantelzorg voor mijn naasten is goed te regelen wanneer ik meer uren zou willen werken. Bij de mensen waarop deze vragen van toepassing waren, bedroeg het percentage dat het hiermee niet oneens, eens of helemaal eens was: (i) 76, (ii) 70, (iii) 63. Ook werd respondenten gevraagd welk aspect zij het belangrijkste vinden als het gaat om werk. Hierbij waren de antwoordopties: (i) hoog bruto inkomen, (ii) doorgroe- en promotiemogelijkheden, (iii) werkplezier, (iv) zingeving, (v) weinig stress en werkdruk, (vi) flexibiliteit, (vii) weinig reistijd, (viii) leuke collega's. Het

Resultaten

1. Mensen met lagere inkomens overschatten hun marginale druk

In de eerste ronde van het experiment, voorafgaand aan de interventies, overschatten mensen met lagere inkomens (minder dan €2.000/maand) hun marginale druk, met gemiddeld 28 procentpunt. Bij midden- en hoge inkomens is er sprake van onderschatting van gemiddeld 3 en 4 procentpunten. Grafiek 1 laat zien dat er in elke groep substantiële variatie is in mispercepties.

Grafiek 1: marginale druk mispercepties per inkomensgroep

Tabel 2: Marginale druk overschatting (schatting – werkelijk), per inkomensgroep

Bruto maandinkomen (€)	Marginale druk overschatting (pp)	N
<2.000	27.66	711
2.000-3.000	-2.68	470
>3.000	-4,46	1.357

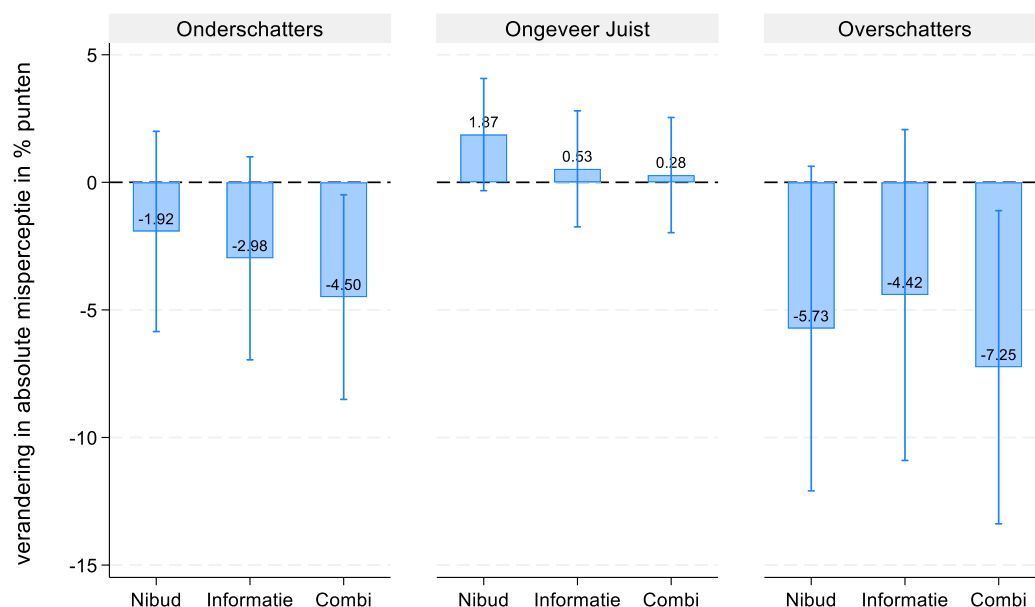
2. Interventies verkleinen mispercepties

Onderstaande grafiek geeft weer wat de geschatte effecten zijn van de interventies op de misperceptie. We hebben hierbij gebruik gemaakt van een OLS-regressie met als uitkomstmaat de variabele "verschil in absolute misperceptie marginale druk" en de verschillende interventies als onafhankelijke variabelen. We schatten het effect van deze interventies hierop voor drie groepen: de groep "overschatters" die hun marginale druk aanvankelijk met meer dan 5 procentpunten had overschat, de groep "onderschatters" die hun marginale druk aanvankelijk met meer dan 5 procentpunten had onderschat en de overige groep die aanvankelijk een redelijk accurate

percentage dat aspecten i of ii het belangrijkste vond bedroeg 15 procent, de overige 85 procent vond andere niet-financiële factoren het belangrijkste, waarbij werkplezier het vaakst werd genoemd (circa 55 procent).

inschatting had gemaakt¹³. Van de 2.538 respondenten waarvoor we effectschattingen doen worden er 730 (29%) geclassificeerd als onderschatters en 683 (27%) als overschatters. De resterende groep van 1.125 (44%) is geclassificeerd als "ongeveer correct". De groep overschatters bestaat voor 68 procent uit lagere inkomens, terwijl de groep onderschatters voor 75 procent bestaat uit mensen met hogere inkomens.

Grafiek 2: effect interventies op absolute misperceptie marginale druk¹⁴

Uit de analyse komt naar voren dat de interventies leiden tot een afname van de mispercepties, vooral bij mensen die hun marginale druk aanvankelijk hadden overschat. Voor deze groep zorgden de interventies ervoor dat de overschatting, die in de eerste ronde gemiddeld 41 procentpunten bedroeg, met tussen de 4 en 7 procentpunten afnam. Bij de combi interventie is dit verschil statistisch significant op 5% niveau ($p=0.02$), bij de Nibud interventie op 10% niveau ($p=0.08$). De verschillen in effectschattingen tussen de interventiegroepen zijn niet statistisch significant. Bij de onderschatters zorgden de interventies ervoor dat de onderschatting, die in de eerste ronde gemiddeld 17 procentpunten bedroeg, afnam met tussen de 2 en 4 procentpunten. Deze afname was alleen statistisch significant bij de combi interventie ($p=0.03$). Bij de mensen die aanvankelijk hun marginale druk correct hadden ingeschat hadden de interventies, zoals verwacht, geen significant effect op de (mis)percepties.

3. Weinig mensen gebruiken de Nibud werkurenberekenaar

Slechts 5 procent van de mensen in de Nibud interventies geven tijdens de tweede enquête aan dat ze de tool hebben gebruikt, en dit percentage is vergelijkbaar voor de (i) Nibud en (ii) Nibud +

¹³ Respondenten classificeren we als onderschatting of overschatting wanneer hun initiële inschatting meer dan 5 procentpunt buiten de marges van hun inkomensgroep ligt zoals gecommuniceerd in de informatie treatment. Observaties waarbij er geen informatie was over het inkomen en waarbij mensen hun marginale druk hoger (lager) inschatten dan 100 (-100) zijn buiten beschouwing gelaten.

¹⁴ Dit geeft het effect weer met 95% betrouwbaarheidsinterval.

algemene informatie groepen¹⁵ (zie tabel 3). Een groot deel van de mensen in deze groepen (respectievelijk 65 en 68 procent) gaven aan dat ze nog nooit van de tool hadden gehoord. Van de groep die wel de tool heeft gebruikt, heeft 84 procent deze volledig ingevuld. De vaakst genoemde redenen om de tool niet volledig in te vullen zijn (i) dat het te lang duurde (30 procent), (ii) ik kon de benodigde gegevens niet makkelijk vinden (20 procent), en (iii) website werkte niet goed (10 procent). Ook is het gebruik van de tool beduidend hoger bij hogere inkomens: in de Nibud interventies heeft circa 7 procent van de mensen met bruto maandinkomens boven de €3.000 de tool gebruikt, ten opzichte van 1 procent bij bruto maandinkomens onder de €2.000.

Er zijn verschillende mogelijke verklaringen voor het lage gebruik van de Nibud tool. Allereerst is het aannemelijk dat mensen die überhaupt geen aanpassing van hun arbeidsaanbod overwegen ook geen interesse hebben om de tool te doorlopen. Ook is het mogelijk dat mensen denken – terecht of onterecht – dat het doorlopen van de tool te veel tijd en inspanning zal vergen. Verder is het mogelijk dat mensen de tool niet zo vertrouwen, bijvoorbeeld omdat zij dit in verband brengen met belastingen en toeslagen en bezorgd zijn om hierbij fouten te maken. Ook is mogelijk dat sommige mensen een andere online tool hebben gebruikt¹⁶. Ten slotte zou het lagere gebruik van de tool onder mensen met lagere inkomens er mee te maken kunnen hebben dat deze groep vaker financiële stress ervaart, wat een negatief effect kan hebben op het doenvermogen. Men zal zich er dan minder makkelijk toe kunnen zetten om de tool te gebruiken¹⁷. Gegeven dat slechts een klein deel van de mensen in de Nibud interventies daadwerkelijk gebruik heeft gemaakt van de werkurenberekenaar suggereren deze resultaten dat het effect op mispercepties niet enkel voortkomt uit het doorlopen van de tool, maar dat de uitnodiging ook al een effect heeft gehad. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat mensen hieruit afleidden dat hun initiële schatting niet correct was en deze vervolgens richting het midden bijstelden (d.w.z. omlaag voor overschatters en omhoog voor onderschatters).

Tabel 3: sinds augustus werkurenberekenaar gebruikt (percentages, per kolom)

	controle	nibud	info	combi
Ja, tool gebruikt	1	5	1	5
Nee, wel over gehoord	12	29	12	28
Nee, nooit van gehoord	87	66	87	68

4. Interventies verhogen arbeidsaanbod bij overschatters

Vervolgens kijken we naar de effecten op het arbeidsaanbod. De belangrijkste uitkomstvariabele hierbij is het verschil tussen beide rondes in het aantal uren betaald werk dat mensen per week doen. Dit lag in de eerste ronde gemiddeld rond de 28 uur, met een standaard deviatie van 14 uur.

¹⁵ In een enigszins vergelijkbaar beleidsexperiment, waarbij studenten werden uitgenodigd om een rekentool te gebruiken om inzicht te krijgen in de consequenties van hun leengedrag, maakte minder dan 10 procent gebruik van deze tool waarbij het gebruik lager was bij de subgroep die een meer uitgebreide uitnodigingsbrief had ontvangen: BIN NL (2021). *Bewust lenen door studenten II*.

¹⁶ Zoals de volgende website:

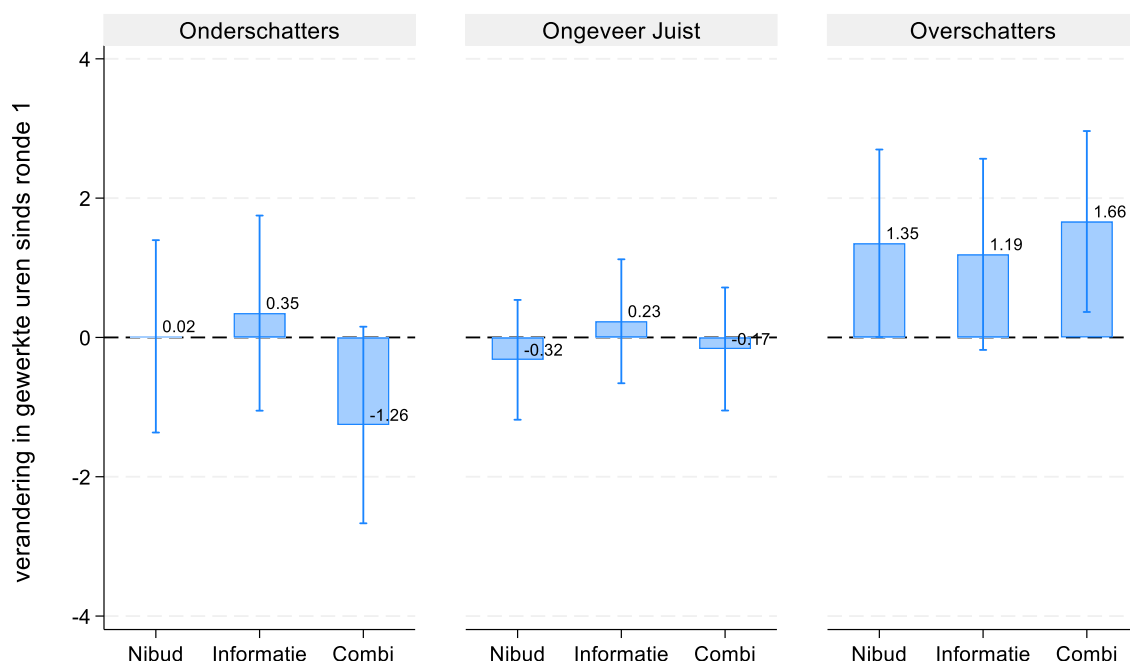
- <https://www.berekenhet.nl/modules/ondernemen/marginaal-tarief-box1.html>

- <https://rekenbuddy.nl/rekentools/salaris-berekenen/>

¹⁷ Zie o.a.: Bovens, M., Keizer, A. G., & Tiemeijer, W. (2017). Weten is nog geen doen: een realistisch perspectief op redzaamheid. *WRR Rapporten aan de Regering*, (97).

Uit een regressieanalyse, met dezelfde opzet als de effectschatting voor mispercepties, komt naar voren dat de interventies – vooral de Nibud en combinatie interventies – bij de overschatters zorgen voor een toename van het arbeidsaanbod, in vergelijking met de controlegroep, van circa 1,4 – 1,7 uur per week (zie grafiek 3).^{18,19} Nadere analyse laat zien dat wanneer we kijken naar de subgroep van overschatters zonder beperkingen om hun arbeidsaanbod aan te passen - zoals zorg voor kinderen of mantelzorg – dat de toename van het arbeidsaanbod nog groter is, in de orde van 1,7 – 2,7 uur per week²⁰.

Grafiek 3: effecten op arbeidsaanbod

Bij de initiële “onderschatters” zorgen de interventies, vooral de combinatie interventie, voor een daling van het arbeidsaanbod ten opzichte van de controlegroep (in lijn met de verwachting), maar dit verschil is niet statistisch significant op 5% niveau ($p=0,08$). Enerzijds kan een afname van de marginale druk overschatting dus leiden tot een daling van het arbeidsaanbod, anderzijds kan het mensen ook helpen om – gegeven hun preferenties en persoonlijke situatie – tot beter afgewogen keuzes te komen rondom hun arbeidsaanbod. Bij mensen die aanvankelijk al een correcte inschatting hadden van hun marginale druk heeft de interventie zoals verwacht geen effect gehad op het arbeidsaanbod.

Uit de data kan ook worden afgeleid hoe sterk het arbeidsaanbod reageert op de verandering in de marginale druk perceptie. Hieruit komt naar voren dat, voor de overschatters, een 1 procentpunt

¹⁸ In de controlegroep was tussen de twee rondes sprake van een *afname* van het aantal gewerkte uren van circa 1 à 1,5 uur/week, mogelijk door een seizoenseffect in sectoren zoals horeca, toerisme en landbouw.

¹⁹ Uit [schattingen van McKinsey](#) komt naar voren dat het arbeidstekort in de zorg en het onderwijs opgelost zouden kunnen worden als elke vrouw in een deeltijd baan 30-60 minuten/week extra zou gaan werken.

²⁰ Van de groep overschatters is 66 procent het (i) niet oneens, (ii) eens of (iii) helemaal eens met de volgende stellingen: mijn gezondheid is goed genoeg om meer te werken; de zorg voor mijn kinderen/kleinkinderen is goed te regelen wanneer ik meer zou willen werken; de mantelzorg voor mijn naasten is goed te regelen wanneer ik meer zou willen werken. Bij de overschatters die wel beperkingen heeft om meer te werken hebben de interventies ook, zoals verwacht, geen statistisch significant effect.

afname in de marginale druk misperceptie door de interventies, een gemiddelde toename van het arbeidsaanbod sorteert van circa 12 minuten²¹. Dit impliceert dat interventies die kunnen zorgen voor een significante reductie van de marginale druk overschatting ook een significant arbeidsaanbodeffect kunnen sorteren. Bijvoorbeeld, een interventie die een marginale druk overschatting van 28 procentpunt (het gemiddelde voor de lage inkomens) zou kunnen reduceren tot 18 procentpunt, zou hiermee het arbeidsaanbod met circa 1200 minuten/week kunnen verhogen.²² En bij de subgroep van overschatters die geen barrières hebben om hun arbeidsaanbod te vergroten zou dit effect naar verwachting nog groter zijn.

Ook is gekeken of de interventies bij overschatters en onderschatters ertoe leiden dat zij de factoren (i) bruto-inkomen en (ii) doorgroe- en promotiemogelijkheden vaker of minder vaak in de top-3 van belangrijkste werkaspecten plaatsen, ten opzichte van andere niet-financiële factoren zoals werkplezier, zingeving en leuke collega's. We zien voor deze groepen geen significante effecten op deze uitkomstmaat.

Conclusies

Bevindingen

Uit dit onderzoek komt naar voren dat veel mensen met lagere inkomens hun marginale druk sterk overschatten. Het verschaffen van informatie over de daadwerkelijke marginale druk en de uitnodiging voor de Nibud werkurenberekenaar zorgen ervoor dat de gemiddelde overschatting van de marginale druk in deze groep kleiner wordt. Dit leidt tot een significante toename van arbeidsaanbod – van circa 1,5 gewerkte uren per week – voor mensen die hun marginale druk aanvankelijk hadden overschat. Voor mensen die hun marginale druk aanvankelijk hadden onderschat had enkel de combi interventie een significant effect op percepties, maar geensignificant effect op arbeidsaanbod.

Verder blijkt uit dit onderzoek dat slechts 5 procent van de respondenten die een uitnodiging hadden gekregen om de Nibud werkurenberekenaar te gebruiken de tool ook daadwerkelijk hebben gebruikt. Dit impliceert dat de effecten van deze interventie voor een belangrijk deel voortkwamen uit de uitnodiging – en slechts in beperkte mate uit de inzichten die mensen krijgen door het gebruik van de tool. Hierbij dient te worden opgemerkt dat de uitnodiging voor de Nibud tool in dit experiment geen afbeeldingen, video's en of aanvullende informatie bevat die in de praktijk mogelijk wel worden ingezet. Ook hebben mensen mogelijk een andere tool gebruikt omdat ze gezocht hebben op een gerelateerde zoekterm, zoals 'bruto netto berekenen'. Het beperkte gebruik van de Nibud tool komt mogelijk doordat mensen de benodigde tijdsinvestering te groot vinden en/of de informatiewaarde van de tool laag inschatten en/of überhaupt niet overwegen om hun arbeidsaanbod aan te passen en daarom ook geen interesse hebben in de tool.

²¹ Met een "instrumental variable" model is eerst het effect geschat van de interventies op de marginale druk perceptie, en vervolgens is het effect daarvan geschat op arbeidsaanbod.

²² Uitgaande van (i) een gemiddeld arbeidsaanbod van 32 uur/week, (ii) een treatment effect op het arbeidsaanbod van gemiddeld circa 1,5 uur week (+4,7%), (iii) een treatment effect op de overschatting van de gepercipieerde marginale druk van gemiddeld circa 5 procentpunten (van 25 naar 20) en daarmee een stijging in het gepercipieerde uurloon van $((1-0,75)-(1-0,8))/(1-0,8)=6,6$ procentpunten impliceert dit een loonelasticiteit van het arbeidsaanbod van $4,7/6,6 \approx 0,7$.

Ten slotte onderstrepen deze bevindingen ook het punt dat arbeidsaanbodeffecten van (nieuwe) financiële en fiscale prikkels afhankelijk zijn van de mate waarin mensen begrijpen hoe deze prikkels voor hen uitwerken. Zo zal bij een “meerurenbonus” het arbeidsaanbodeffect mogelijk niet enkel bepaald worden door het feitelijke netto voordeel, maar ook door de inschatting hiervan²³.

Beleidsimplicaties

Gegeven dat zowel de complexiteit van ons belasting- en toeslagenstelsel als de krapte op de arbeidsmarkt niet makkelijk opgelost kunnen worden, lijkt het nuttig om in de praktijk te testen hoe informatie-interventies marginale druk mispercepties kunnen verkleinen en arbeidsaanbod kunnen verhogen. Hierbij kan o.a. gedacht worden aan sectoren met grote personeelskrapte en aan sectoren waarin flexibel en parttime werk gebruikelijk is, zoals de zorg en de kinderopvang.

Met het oog op de beperkte informatiewaarde van algemene informatie over de marginale druk enerzijds en het beperkte gebruik van de Nibud tool in dit experiment anderzijds zou het waardevol kunnen zijn om mensen op een laagdrempelige wijze tot een gepersonaliseerde schatting van hun marginale druk te laten komen. Hierbij zou o.a. gedacht kunnen worden aan een rol voor de werkgevers, waarbij zij parttime werknemers informeren over de mogelijkheid om meer uren te werken, en hen hierbij attenderen op de Nibud werkurenberekenaar en/of vergelijkbare tools. Ook zou de werkgever de werknemer kunnen aanbieden om gezamenlijk deze tool te doorlopen, bijvoorbeeld gekoppeld aan periodieke functioneringsgesprekken waarbij ook de mogelijkheden om meer uren te werken aan bod kunnen komen.

Een andere optie is om de groep parttimers met lage inkomens vanuit de overheid actief en gericht te informeren over hun marginale druk, bijvoorbeeld per brief. Hierbij dient wel te worden meegewogen dat de benodigde gegevens voor het berekenen van de marginale druk mogelijk niet meer (volledig) actueel zijn, zodat de gecommuniceerde schatting kan afwijken van de actuele waarde. Nog een andere mogelijke aanpak, die ook naast bovenstaande opties zou kunnen worden toegepast, is een brede overheids campagne waarbij de boodschap wordt overgebracht dat “meer werken vaak meer loont dan gedacht”. Hierbij zou het publiek ook kunnen worden aangemoedigd om gebruik te maken van tools zoals de Nibud werkurenberekenaar en/of om samen met de werkgever scherper te krijgen hoeveel extra werken oplevert.

Alhoewel we in dit experiment enkel een statistisch significant en positief arbeidsaanbodeffect vinden bij de “overschatters” valt niet uit te sluiten dat andere interventies, wanneer breed toegepast, bij “onderschatters” een negatief effect hebben op het aantal gewerkte uren. Gegeven dat de misperceptie een stuk groter is bij de overschatters is de verwachting dat breed toegepaste en effectieve interventies de potentie hebben om op macroniveau tot een netto toename van het totaal aantal gewerkte uren te leiden. Dit algehele effect zal er mede van afhangen in hoeverre deze verschillende groepen door zulke interventies worden bereikt. Daarnaast is de verwachting dat zulke interventies, los van de exacte arbeidsaanbodeffecten, deze beide groepen kunnen helpen om beter geïnformeerde beslissingen te maken over hun arbeidsaanbod.

²³ Zie o.a.: BIN NL (2023) Extra uren voor de klas voor een vignettenstudie naar de gedragseffecten van verschillende hoogtes van een meerurenbonus voor leraren.